List 2. Tečaj XLVIX.

NOVICE

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 14. januvarija 1891.

Obseg: Pesa. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Pesa.

Na koliko visoki stopinji narodno-gospodarskega napredka je kaka dežela, razvidi se najbolj iz tega, koliko prideluje pese. Kranjska zavzema v tem oziru zadnje mesto. a to ne zaradi neugodnega podnebja ali nerodovite zemlje — oboje ugaja sadu —; da se ta pridelek zanemarja, kriva je naša malomarnost.

Da bi se slovenski kmetovalec s pridelovanjem pese bolj seznanil, to je namen temu na podlogi svojih izkušenj sestavljenega spisa.

Pese je več vrst, katere so se iz navadne (beta vulgaris) razvile. Sedaj razločujemo dve glavni: peso za klajo in sladorno peso. Govoriti hočem sedaj samo o zadnji, ker ona je za kmetijstvo posebno važno.

Sladorna pesa ima različna imena. Imenuje se šlezijska. kvedlinburška, imperial, vilmorin i. dr. Sladorja ima 12 do 16 odstotkov. Najbolj hvalijo imperial in vilmorin. Za naše kraje se pa najbolj šlezijska in kvedlinburška priporoča.

Njiva, na katero hočemo sladorno peso saditi, moramo jeseni pognojiti in globoko preorati, še bolje je pa če jo sadimo na tako njivo, katera je bila pred letom dobro pognojena ter globoko preorana. Na mlad živinski gnoj je ne sadi, pridelal je boš obilo, a sladorja ima taka malo.

Pesa dela veliko, navpik v zemljo držečo korenino, ako ji je svet pripraven. Ako si ji dobro pogodil, ne bo delala nad zemljo visoke štule, ampak nizko.

Iz oblike pesne sklepamo, ali je nje pridelovalec dober ali slab gospodar.

Njiva za peso mora biti v takem kraji, da je ne topi podzemeljska voda, ne de ji pa nič, če stoji malo časa v vodi. Razsipčna, dobro predelana glina najbolj ugaja pesi; obrodi tudi na bolj težki zemlji, ako je osušena.

Ker pesa zemljo močno izsesava, ni dobro, če jo prepogosto na eno njivo sadiš, najboljše je tako urediti, da pride vsako tretje leto na isti prostor.

Na Nemškem so po nekaterih krajih peso na peso sadili, zato je tam polje tako oslabelo, da ne obrodi več pese, naj gnoje kakor in kolikor hote.

Tudi pesa ima svoje sovražnike: uši, črve in neke zelene, hitro se množeče žužke, to posebno, ako jo dve leti zaporedoma na isto njivo sadimo. Ako si prisiljen na peso zopet peso saditi, dobro storiš, če jo drugo leto z lesnim pepelom pognojiš.

Jeseni dobro preorane njive ni treba pomladi preoravati, prevleče se z dobro brano ali ekstirpatorjem, potem pa posadi.

Sadi se meseca aprila ter majnika, če drugače ni, tudi še prve dni junija ob ugodnem vremenu.

Ako je njiva mokra, ne hodi na njo, še manj pa sadi. Ako na sajeno peso udari huda ploha, dobro storiš da jo prevlečeš z lahko brano, da zdrobiš kalem nepredorno prsteno skorjo. V to svrho so kaj dobre grablje z železnimi zobmi.

Pesa se sadi v vrste, katere so po 40 ⁄m druga od druge po dolgem kakor tudi na počez. Zato treba zrahljano njivo prevaljati, potem jo prevleči z grabljami, katere imajo močne lesene, 40 ⁄m narazen stoječe zobe, najprvo po dolgem, potem pa na počez. Koder se črte križajo, ondukaj se seme poklada v jamice z nalašč za to narejeno motičico. Pokladajo se vanje 3—4 zrna, z motičico zasipajo in s peto zatrjajo.

Bolj hitro in tudi prav dobro se pesa sadi s stroji, kateri pokladajo zrnje v kope. Take stroje imenujemo kopske sejalnice (Dibbelsaatmaschinen).

S takim strojem se s parom konj in tremi ljudmi posadi lahko 4 orala na dan.

Kadar pesa vzkali, treba jo takoj okopati, tudi če plevela ni videti, kajti plevel v kali se laže zatre nego potem, ko je uže pognal korenino.

Kadar razvije štiri peresa, treba jih je prepuliti. Najlepša skrajna rastlina se z levo roko pritisne, z desno pa vse druge izrujejo. Ena sama sme le ostati. Potem se ob lepem vremenu pesa še dvakrat okoplje, a to delo mora do srede julija meseca biti storjeno, kajti potem potrebuje rastlina za svojo rast miru.

Kadar začne perje nekako sredi septembra rumeneti, začeti je peso puliti; do srede oktobra mora biti spravljena. Perje se s skrhanimi nožiči poreže in štule tako obrežejo, da ni na njih nič zelenega. Z nožičevim hrbtom se pesa osnaži zemlje, a nikar ne, kakor je v nas navada, debelih korenin odrezavati, le tanke koreninice ob straneh se porežejo.

Tako osnažena se spravi v kleti, še bolje je pa, ako jo denemo v 1·3 $^{m}/$ široke, 1 $^{m}/$ globoke, v to mer, kakor svet visi, ležeče jamnico, tako da je 0·60 $^{m}/$ debela plast prsti na njej. Jamnica mora biti kakor grob završena.

Na 1 oralo se navadno posadi 4 kilo semena, katero se navadno prideluje kakor pri koreninskih plodih.

Na 1 oralu se pridela 10.000 do 17.000 kilo sladorne pese.

Perje se za gnoj na njivi pušča ali pa živini poklada med senom ali rezanico. Tudi se dene v primerne, vodo držeče jame, da se tu skisa in na rezanici govedi daje.

Kjer so cikorne ali sladorne fabrike, odpelje se pesa takoj z njive tja.

Eden meterski cent (100 $^{k}/_{g}$) plačujejo po 1 gld. do 1 gld. 10 kr., toraj pridelaš na enem oralu 100 do 187 gld., ako je takoj z njive prodaš.

Vse drugače se ti pa kupčija zvede, ako peso posušiš in jo potem prodaš.

Ker imamo na Kranjskem eno samo fabriko, katera se peča z izdelki tega ploda, pač ni priporočati, da bi več ur hoda od fabrike oddaljen kmetovalec peso kar z njive tja vozil, bolje stori, ako jo prej posuši in suho proda. Dobro posušena daje mnogo veči dobiček nego opresna. Eden meterski cent (100 $^{k}/_{g}$) vrže 9 do 10 gld.

Dobra pesa da 400 $^{k}/_{g}$ opresne, 100 $^{k}/_{g}$ suhe. Manj sladka da 500 ali celo 600 $^{k}/_{g}$ opresne, 100 $^{k}/_{g}$ suhe.

Pesa se suši kakor navadno sadje, samo da jo je treba poprej na drobne, kaka pičla 2 palca debele kosce ali krhlje razrezati. V to služijo posebni noži, ki so podobni našim trlicam, samo da je držaj nožev od jekla, pol metra dolg in raven ter se da po leseni mizi na vse strani premikati. Ena kolikaj vajena delavka zdrobi na dan po 1700 do 2500 kilo pese.

Med sušenjem je treba peso na vsake 3 ure obračati, da se enako suši in ne prismodi ali sežge. V 24 urah je na dobri sušilnici suha.

Dobro posušena je podobna suhi smokvi, pretrgana je bledosive barve.

Suši se od jeseni do mesca aprila, pozneje začne poganjati, zato jo je treba prej podelati, kajti s kaljenjem izgubi slador, kar pridelku močno škoduje.

Paziti je tudi, da sveža pesa ne zmrzne, zato je treba jamicam duške pred hudim mrazom zapreti in jih po potrebi na južni ali zapadni strani odpirati.

Vse to delo vrši se ob času, ko ni pri kmetovanji nobenega posebnega posla. Po zimi se ves pridelek posuši in v denar spravi. Iz enega orala utržiš 225 do 380 gld.

Ako se posušena pesa spravi na suh kraj, trpi več let in postane, ako nekoliko mesecev na kupu leži, še boljša.

Toda da si žep napolnil, ni še edini dobiček, pomisliti je tudi, da imaš gnojno, globoko udelano čisto njivo, na kateri ti vsak plod gotovo dobro obrodi.

Kmetovalci! Časi so se spremenili, naše žito ima komaj polovico tiste cene, kolikor jo je imelo ob času, ko naše dežele niso še prepregale železnice. Začnimo kmetovati, kakor kmetujejo na pr. severne avstrijske kronovine.

Češka ima nad 200 sladornih fabrik. Koliko je pa takih, ki izdelujejo iz pese surogatno kavo in spirit! Vse te mnogoštevilne zavode preskrbuje češki kmetovalec z na pol izdelanim ali surovim blagom. Iz statističnih poročil poljedelskega ministerstva iz 1889. leta je razvidno, da prideluje Češka trikrat toliko sladorne pese, nego vse druge dežele tostran Litve.

In kje se razcvita narodno gospodarstvo, kje je kmet imovit? Na Češkem!

Naše barje, ki ima 26.000 oral površja, ima večinoma dobra tla za peso. No, ko bi se samo na desetem delu te plodovite ravnine s peso posadile t. j. 2600 oral, pridelalo bi se na počez 26,000.000 kilo pese. In ako se računa, da potrebuje 1 sladorna fabrika na leto 8,000.000 kilo pese, bilo bi treba treh fabrik, da bi podelale ves pridelek. Ne bilo bi treba Kranjcu v Ameriki iskati sreče, dobil bi jo doma. Ali merodajni krogi ne spoznajo, da bi usušeno barje dajalo državi več kot stokrat toliko dobička, nego ga daje pojemajoča suknarna v Vodmotu? Barjan.

Razne reči.

* **Proti gosenicam na zelji, ohrovtu itd.** Kakor hitro zapaziš po leti frčati bele metulje po zelji, ohrovtu itd. naglo položi tu in tam po gredah vejice in listja od navadnega bezga. Duh bezgov prepodi metulje, in zato delajo zalege v zelenjadi, prepodi pa tudi gosenice, ki bi se utegnile prikazati. Poskus z bezgavim listjem i tako nič ne stoji, zato ga našim čitateljem prav zelo priporočamo, saj je vsakemu znano, koliko škode lahko gosenice narede.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 242. Sosed ima kravo, ki je izvrstna mlekarica, a zrasla ji je uže pred par leti na vratu neka kost, ki od nje visi kakor v kaki mošnji. To kravo zelo kazi, in dasi so izkušali to hibo na vse mogoče načine z domačimi sredstvi pregnati, vendar se ni posrečilo. Morda nam veste Vi dati kak svet? (A. R. na Ž.)

Odgovor: Reč ste prekratko popisali, da bi mogli vedeti, kakšen je ta izrastek. Kost gotovo ni, kakor Vi trdite, pač pa bode zastarela podkožna lupinasta bula, katera se da hitro izrezati, oziroma odpraviti. To delo pa more le veščak, to je živinozdravnik zvršiti, ker pri tem ne sme prerezati lupine od bule, ampak samo kožo nad bulo, potem mora bulo izpod kože izluščiti in, če je blizu kaj večih ranjenih žil, mora jih podvezati, da žival ne izkrvavi.

Vprašanje 243. V „Novicah“ ste povedali, da so sadne tropine dobra krma govedi, ako se osole in hrani jo v kadi. Jaz sem na ta način hranil kacih 800 litrov tropin, a so mi sedaj zmrznile. Danes sem jih nekoliko odkopal ter jih pri ognji odtalil, dodal še nekaj soli in kake tri pesti otrobov. Mlačne sem nesel še kravam, in neverjetno je, kako hlastno so jih požrle, zraven celo ena krava, ki se poprej svežih t. j. surovih niti dotaknila ni. Ker so pa tropine zmrznile, imam vendar pomisleke, zlasti se bojim, da bi ne škodovale brejim kravam. Kaj mislite o tem? (Š. pr. R.)

Odgovor: Res je, da zmrzel krompir ali zmrla repa ni dobra za krmo, a če se oboje odtali prav počasi v takem prostoru, ki je toliko mrzel, da ravno ne zmrzuje, pa ni škodljivo. Če toraj tropine na ta način odtalite, gotovo ne bodo škodljive. Če jih pa kuhate, je pa ravno tako dobro, sicer jih pa tako ne bodete samih pokrmili, ampak mešane z drugimi Ena krava lahko dobi na dan do 5 $^{k}/_{g}$ tropin.

Vprašanje 244. Naredil sem letos okoli 3000 litrov sadnega mošta, in sicer nekaj konec meseca septembra, nekaj pa o pričetku meseca oktobra. Mošt pa še danes ni čist. Bojim se, da bi ne bilo napačno, ker ga do danes nisem še pretočil, a čakal sem, da se učisti. Kaj hočem storiti? Za poskušnjo in na ogled Vam pošiljam steklenico jabolčnika in hruškovca. (S. pr. R.)

Odgovor: Vaš mošt je prav izvrsten, da pa ni še čist, prihaja od tod, ker je komaj do polovice pokipel ter sedaj vsled hladnega vremena le počasi in po malem kipi t. j. toliko, da ostaje moten. Priporočamo Vam ga z želatino (žolčo) očistiti ter ga potem presneti v zdrav sod. Sicer to ni neogibno potrebno, a kadar pride pomlad, lahko se drožje vzdigne, in če je kaj gniti pričelo, lahko Vam mošt tako izkazi, da bode popolnoma za nič. — Naj Vam bode Vaš mošt nov dokaz, da je v krajih, koder kmalu mraz nastopi in to je povsod na Kranjskem (razen v Vipavi in na Krasu), neogibno potrebna peč v kipelnih kletih, ako hočemo narediti trpežen mošt, ki naj bode enak vinu.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

206.

Sestavine tobaka; pripravljanje in delovanje njegovo.

Za napravljanje drobnega tobaka se posušeno perje pokropi z vodo in pusti na kupu več mesecev, da se ugreje in povre. Pri tem se uniči in raztvori velik del nikotina. Perje se sedaj natlači v male vreče, posuši in zlepi v trdo telo. Trd tobak se zmelje v prah, pospe s soljo in navlaži, potem pa dobro zabije v sodce. Tu se tobak z novega ugreje in povre, in pri tem se razvija duh in ostrina, s katero se drobni tobak odlikuje. Ker se drobni tobak še prži, da dobi bojo, izgubi pri tem z novega nekaj nikotina, in tudi še znatno množino kamfora. Zato drobni tobak najslabejše deluje na človeka ter mu najmanje škoduje. Za njuhanjem je koj lula. V turških lulah, kjer dim prehaja skozi hladno vodo, ostaje velika množina škodljivih plinov na potu, a v usta prihaja blažji in ugodnejši dim. Da tudi druge lule ustavljajo na potu nikotin, kamfor in druga olja, priča nam strupeni sok, ki se v luli pri kajenju nabira. Pri kajenju cigare prihajajo vse strupene razdražljive tvari neposredno v usta. Ljudje, kateri kade močne cigare, ne morejo se tako lahko lule privaditi, ker jim je kajenje z lule prazno.

Miljoni kade, pa tudi miljone zakade. Vsem se dozdeva, da imajo v tobaku neko posebno uživanje, kateremu se človek težko odreče, ali skoro nobeden bi nam ne mogel točno popisati tega uživanjo. Zmerno kajenje napravlja v človeku neki mir, in v tem je ona čarobna sila, radi katere miljoni po tobaku gledajo. Ali pa to zmerno kajenje škodi ali neškodi, v tem se učeni možje še vedno prepirajo, samo da se tobakarski svet ne zmeni za njihove prepire. Najboljše bi bilo, ako bi brez tobaka živeli. Da ima kajenje zlih nasledkov, to so mnogi kadilci vsaj s početka sami skušali.

Ker je tobak dosta drag, ni čudo, da se mnogi z raznimi nadomestki zadovoljujejo. Siromašni svet meša sam razno perje v tobak, in srečen je, kedar mu dim le nekoliko po tobaku diši. V Aziji imajo raznih omamnih rastlin, od katerih posušeno perje v tobak mešajo. Pri nas se siromaki dosta potov z orehovim listjem zadovoljujejo. Kar pa eni delajo s siromaštva, delajo drugi z lakomnosti. Ima tu in tam privatnih tvornic, v katerih napravljajo ponarejen tobak od perja sladorne pese,

bukve, oreha, rabarbare itd. Zlasti lahko se ponareja drobni tobak, zato nahajamo v njem največ tujih primeskov, in dosta potov njuhalci res ne vedo, kaj uživajo, s čim se naslajajo.

207.

Moja sopotnika. Bazijaš. Babakaj. Golubac.

„Z Bogom, Beligrad!“ zaklical sem, ko je začel parobrod po Donavi valove rezati. Saj je vendarle prijetno po Donavi se voziti, naj reče kdo kar hoče. Ako si truden, imaš na ponudbo mehkih divanov. Ako se hočeš šetati, stopi na kasar, in sprehodil se boš kakor v kakej dvorani, po vrhu pa v zraku, ki ga niti prah ne kida, niti okužujejo hlapi, sam kisik je to iz najdovršenejše Božje tvornice. Ako si lačen, koj ti strežniki prineso zalogajev. Ako si žejen, mahoma se ti odpre Dreherova pivarna, ali ogerska pivnica, ali studenec hladne vode. Ako te muči dolg čas, gledi divotnih vidikov, ako ne, pa sezi po tem ali onem romanu, ker se parobrod nikdar tako ne ziblje, da bi ne mogel čitati Kedar je vroče, razgrnejo nadstore. Če je mraz, oblečeš se dobro, in ako je veter silen, stopiš za tambuče, dasi še tega ni treba, ker se na odprtem kraju ne moreš kar tako prehladiti. Ako bi se rad razgovarjal, imaš dosta potnikov z vseh krajev Evrope. Ako gineš za tajnovitimi stvarmi, parobrodarsko življenje ti jih ponuja dovelj.

To in drugo sem premišljeval. Ker pa človek po naravi teži, da dobro in zlo deli z drugimi, zato sem tudi jaz gledal, da bi se zaplel v pogovor s katerim sopotnikom. V tem zapazim mladeniča, ki se je razgovarjal z neko sedečo gospojo. Mladenič je bil črnih las, podolgastega lica in malih brk; iz črnih velikih očij, ki so bile pokrite z gostimi obrvami, vsipala se je sedaj milina, sedaj bliski, kakor se je menjal predmet razgovora. Prsi eo mu bile napete, in suknja mu je šla skoro do peta.

„No, katerega naroda gospod Božidar“, vpraša ga gospoja po francoski, „pa je bil tisti pater Kapi-kapi-se te-ra-nejki. o katerem ste mi včeraj pripovedovali, da je osvojil trdnjavo Beligrajsko?“

„A Ivan Kapistranski?“ zamisli se mladenič in grize brke, očitno v zadregi.

„Italijanskega,“ dodal sem jaz, da mu pomorem. „Porojen je bil v Capistri v Abruzzih. On je z Ivanom Korvinom vodil ogersko vojno, v katerej je bilo tudi mnogo Hrvatov.“

„Da, Italijan, imate prav,“ posmejal se mi je zahvalno.

„Hrvatov velite?“ doda gospoja. „To morajo biti hraber narod. Čitala sem o Jelačiču banu, kako je 1848. l. potolkel Magjare.“

„V zvezi s Srbi pod Kničaninom,“ popolnjujem jaz veselo.

„Krasno, kaj ne gospod?“ vsklikne mladenič, in iz očij mu seva blisk ponosa.

„Res da! Složni narod nam je izvojeval slobodo!“

„Ali ste vi Srb?“

„Nisem! Hrvat sem z Zagreba, pišem se za A. V.“

„A jaz sem Srb z Bačke, Božidar Š.“ pravi mladenič.

„Doklje se peljete, ako Bog dade?“

„V Carjigrad. Pošilja me moja tvrdka na Tuchlaubenu na Dunaju, da izberem orijentalnih snovij in proučim kroj njihove obleke.“

„Tudi jaz sem namenjen v Carjigrad.“

„Potem smo trije v društvu, kolikor treba,“ vplete se Francozinja. „Jaz sem konzulica, stanujoča na Dunaju, pišem se za L. C. Peljem se v Carjigrad obiskat svojo omoženo hčer. Delajte nama druščinjo g. V.,“ in poda mi roko.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske reči.

Trgovinska in obrtniška zbornica.

Trgovinsko ministerstvo poslalo je zbornici naslednja od trgovske in obrtniške zbornice na Dunaji sestavljena določila za vnovičen in obnoven vpis obrtnih in trgovinskih znamek.

(Na podlogi zakona o obrani znamek z dne 6. januvarija 1890. l., drž. zak. št. 19, in navodila, razglašenega z razpisom visokega c. kr. trgovinskega ministerstva z dne 18. aprila 1890. l. št. 15.377.)

Kadar kedo priznani znamke za vnovičen vpis, mora, sicer se ne vpišejo

1.) dokazati, da je posestnik podjetja, kateremu je namenjena znamka, njegovo oznamenilo in stanovišče, in to z obrtnim listom, pridobarinskim listom, privilegijskim pismom i. e. r.

2.) povedati, kateremu blagu bode rabila znamka;

3.) predložiti štiri izvode znamke;

4.) za tisk pripraven kliše (podobonosec) dolg sme biti največ 20 ‰ in širok 13 ‰, črkovna visočina njegova mora iznašati natanko 25 ‰ (Za tisk so sposobni le taki klišeji, katerih podstavki so prizmasti. Cilindrasti (okrogli) niso v ta namen porabni);

5.) priložiti vpisno odredbino 5 gld. av. velj. za vsako znamko;

6.) pri znamkah za take snovi, kakor so kovine, glina, steklo i. e. r., tri izvode vzornih koscev z vtisnenimi podobami znamek;

(Vsak vzorni kosec mora biti preluknjan, na enem zunaj znamčne podobe ležečem mestu, da se lahko vodene oznamenilo, ki kaže, h kateri znamki spada dotični kosec. Vzorni kosci morajo kazati znamčno podobo v istiniti veličini in biti tako umerjeni, da zunaj znamčne podobe ni več nego 2 ‰ roba.)

7.) pri znamkah, katerih del so podobe cesarja ali udov cesarske rodovine, kaka odlika (tudi razstavske svetinje), cesarski orel, ali pa kak javen grb (državni, deželski, mestni grbi), potem znamenje društva rdečega križa, treba dokazati pravico do rabe teh posebnih znamenj.

II. Izključene so od vpisa znamke, katere:

a) obsegajo samo podobe cesarja ali udov cesarske rodovine;

b) sestoje samo iz državnih in drugih javnih grbov, številk, črk ali besed (številke, črke in besede ne morejo smatrati se za obranljive znamke tudi tedaj ne, kadar so obrobljene samo s prostimi črtami brez drugih pridevkov);

c) obče rabijo v prometu v oznamenilo določenih vrst blaga;

d) obsegajo nenravne in pohujšljive, ali drugače javnemu redu protivne prikaze, napise ali take podatke, kateri se ne ujemajo z istinitimi trgovskimi razmerami ali z resnico ter lahko prevarijo uživajoče občinstvo.

Kadar kakovih dvomov, je li dovoliti take napise ali podatke, ne odpravijo gori (I, 1 in 7) navedena dokazila, dokazati je posebe, da se ti podatki ujemajo z istinitimi trgovskimi razmerami in z resnico.

III. Priudarki k značnim podobam (grbi, cehovska znamenja i. e. r.), katere smejo nekatere skupine obrtnikov rabiti s predpravico vsled posebnih propisov, vpišejo se le, ako obrtniki dokažejo, da spadajo k dotičnim skupinam.

IV. Kadar se ne dovoli vpis znamek zato, ker ni potrebnih dokazil, omenjenih v I. odstavku, točki 7., ali zato, ker se smatrajo za znamke, kakeršne so izključene od vpisa, naznani se to pismeno prosilcu znamčne obrane. Prosilec sme v 30 dneh vložiti pritožbo do c. kr. trgovinskega ministerstva pri trgovski in obrtniški zbornici. Ako ono zaukaže vpiše se znamka z dnem prvotnega priznanila.

V. Za obnovo znamčnega vpisa, katerega je po § 16. zakona o obrani znamek obnoviti vsakih 10 let, veljajo ista določila, katera za vnovični vpis; razen tega je predložiti certifikat o prvotnem vpisu znamke.

Pri znamkah, katere so v desetletni dobi veljavnosti svoje menjale svoje posestnike, oziroma katere so bile prepisane, merodajen je za čas obnove dan in leto prvotnega vpisa (ne prepisa).

VI. Pri inozemskih prosilcih znamčne obrane uporabljajo se takisto le-ta določila, in dati je inozemske znamke vpisati ne samo pri trgovski in obrtniški zbornici na Dunaji, ampak tudi v Budapešti. Predložiti pa morajo inozemci po vzajemnostnem razmerji med udeleženimi državami tudi certifikat o vpisu znamke svoje v domovimi ali v izvirniku ali pa v potrjenem prepisu. Ako je iz tega certifikata razvidno oznamenilo in stanovišče podjetja ter blago, kateremu je znamka namenjena, onda ni treba predložiti dokazil, navedenih pod I., točka 1 in 2.

Da se hitro in gotovo zvršujejo vpisi in da ni zamudnega dopisovanja, dobro je, da inozemci izročajo tukajšnjim pooblaščencem vpisna priznanila.

Politične stvari.

Politično življenje evropskih držav l. 1890.

V obče ni bilo tako burno kakor prejšnja leta. Veliko mirneje je namreč postalo po Evropi, odkar se je umaknil s političnega odra bojeviti knez Bismark, ki mu je bil mir med narodi deveta briga. Zato bo preteklo leto znamenito v politični zgodovini ne le nemške, ampak vseh evropskih držav.

Kakor znano, odstopil je knez Bismark, ker sta si on in mladi cesar Wiljem II. vedno bila navskriž zaradi važnih socijalno-političnih vprašanj. Mladi cesar hodi zdaj, kakor prej Bismark, popolnoma svoja pota, trdno in trmoglavo se držeč svojih političnih nazorov. Absoluten je še bolj nego je bil železni, vsemogočni kancelar. Vse hoče presukniti, vse drugače uravnati po svojih načelih, ali na srečo Nemčiji ali v nesrečo, to bode pokazala prihodnjost. Prijaznosti si, kakor vse kaže, pač ni naklonil nemških politikov s svojim ravnanjem.

Veliko srećnejši nego Nemci so bili Francozi preteklo leto. Republika se je zopet jako utrdila in pridobila si prijaznost vseh strank. Kako ugodne so bile politične razmere, priča najbolje to, da se je ministerstvo minolo leto menjalo ie edenkrat. V Italiji je Crispi roval zoper gospodarstvo Francozov, da bi pomagal italijanskim slabim financam, ali moral je odnehati brez škode Francozom, a tudi brez koristi sebi in Italiji, ki je poslej kakor prej v žalostnih gospodarskih razmerah. Crispi se je pa vzlic svoji napačni politiki vzdržal na krmilu in sijajno zmagal pri občnih volitvah v nesrečo državi, ki se še dolgo časa ne bode opomogla. — Na Angleškem so se lani politične stranke jako hudo in strastno borile druga zoper drugo. Politika konservativne stranke (tory) ni več ugajala, vedno bolj in bolj je prihajala na krmilo liberalna opozicija, in vlada je bila uže v največih škripcih. Ali hipoma so se izpremenile razmere vsled nesrečne pravde Parnellove. Liberalna stranka je zopet izgubila vso svojo moč, in hud boj razsaja sedaj med Parnellovci in liberalci, a nič ne kaže še, da se skoraj poleže vihar.

Na Ruskem se je politično delo lani zelo mirno in srečno vršilo. Vlada se je bavila najbolj s preosnovo državnega gospodarstva. Da je bilo nje delo uspešno, kaže najbolj vedno veča vrednost ruskih vrednostnic. Tudi vojstvo ruske države je zelo napredovalo, in nje vpliv na Balkanu se je nemalo učvrstil vsled političnih razmer na Rumunskem in Grškem. Na Bolgarskem sicer še vedno stoluje Koburžan, na Srbskem pa zadržuje

političnо delo zakonski prepir kraljeve dvojice v škodo regenstvu in vsej deželi. Na Španjskem so se spravili na krmilo konservativci. Na Portugalskem so bili l. 1890 jako hudi časi. Brezozirna kolonijalna politika angleška bi bila skoraj uničila državo. Na Holandskem je umrl kralj in vladuje sedaj za mladoletno kraljico njena mati, vdova kraljeva.

Naši dopisi.

Iz Železnikov, 10. januvarija. (*Raznoterosti.*) Zimo imamo tudi pri nas letos tako debelo, t. j. toliko snega in zraven tudi toliko občutno-hudega mraza, kakor enako že ne dolga leta. Tudi taki že pričenjajo tožiti, da jim bodo pošle prezgodaj drva, ki so se bili o pravem času preskrbeli obilo z njimi. In kedaj bo še tega konec, ker se nam sili dan na dan le novi sneg. Eni so ga že pričeli kidati iz ostrešij. Hudo zimo občutijo tudi ptički, in jih je letos nenavadno veliko pritisnilo k hišam. Hvalevredno je, da jim ljudje prav obilno namečljejo zrnja pred prage, ter jih s tem preživijo v hudi zimski sili. V tem moramo pohvaliti tudi našo mladino. O poletji je bila že dve leti huda sovražnica metuljev-belinov, ter jih pokončala na tisoče, zdaj o zimi pa se proti ubogim ptičkom obnaša tudi prav milosrčna, in jim rada poklada zrnja in kruhove drobtinice; celo tudi orehove jedra in bučino seme na varne mesta.

Ako se prav spominjamo, smo tamle enkrat brali v časnikih, da bo mladini o zimskem času zaukazano drsanje na ledu. Včasih se ji je to prepovedalo zarad mnogih nevarnost, ki ji pri tem pretijo. Kdaj se tudi otroci ložej prehladijo, kakor če po drsanji vsi zgreti na mrazi stojijo ali celo posedajo. (Kako se tudi obuvalo na ledu šiva, naj bo omenjeno le memgrede.) Da si pa včasih še kedo zlomi pri tej zabavi roko ali nogo, ni čisto nič novega. Taka nesreča pripetila se je ravno preteklo nedeljo popoldan tudi tukaj pri nas, da si je nek 9 let stari šolar zlomil pri drsanju nogo, in so ga morali v silnem mrazu še tisti večer peljati v ljubljansko bolnišnico.

Ljudsko štetje se je vršilo v tukajšnji občini od 2. do 9. t. m. — Naštelo se je 1057 prebivalcev, 146 manj, ko l. 1880, ko je imel naš kraj še 1203 stanovnikov. O priliki sporočim o tem morebiti kaj več.

L.

Iz Pazina 11. januvarija 1891. (Iz. dop.) Tudi pri nas v Istri se ne pretakata med in mleko po potocih niti so pleteni ploti iz klobas, tudi pri nas je slabo, kakor drugod po svetu. Da je pa slabše, nego je bilo, tega nočemo niti ne moremo trditi. Od kar smo postali Hrvatje sami gospodarji v lastni hiši, obrnilo se je uže marsikaj na bolje.

Kakor je cenjenim bralcem „Novic“ znano, gospodarilo so v našej občini, ki šteje v svojem okrožji 19 podobčin in je ena izmed največih v Istri, sami zagrizeni Lahoni.

Vlada njih bila je samovolstvo in pristranost. Za nas, za naše šole, naša pota in naše vodnjake storilo se ni nič, trošilo se je mnogo za nepotrebne italijanske reči.

Hvala Bogu, temu ni več tako. Poslušali smo glas naših za narodno stvar unetih duhovnov in drugih čestitih mož, obrnili hrbet naši narodnosti sovražnim lahonom, ter dali upravo naše občine v izključno narodne roke. Od začetka šlo nam je težko. Občinska uprava bila je posebno v gospodarskem oziru zelo zavožena; ali naši narodni poštenjaki se niso ustrašili tega in preverjeni, da prejšnjim gospodarjem ni bilo v prid ljudstvu, sklenili so trdno, da se mora na bolje obrniti. Za taka dela smo pa v prvi vrsti potrebovali moža, ki bi bil vse dobro vodil in tudi tu nam je bila sreča mila. Božja previdnost poslala nam je moža v osebi gosp. dr. Dukiča, odvetnika in deželnega glavarja namestnika, katerega smo si pred malo meseci županom zbrali, preverjeni, da bode zdaj vse ložje šlo in da bode njegovo županovanje osrečilo našo občino.

Ali kako smo se vstrašili, ko nam je pred nekoliko tedni, naš župan nevarno zbolel. Ne samo v naši občini, marveč po celej Istri navdajala je huda skrb srca vseh narodnjakov, ko so zvedeli to žalostno novico.

Ali kakor se kaže, ohranila ga nam bode vendar še božja previdnost, ter ne bode dopustila, da nam črna zemlja pokrije bitje, katero hrani v osebi toliko domovinske ljubavi, bistroumnosti in jeklene volje, koristi to ne samo našej občini marveč celej Istri.

Iz Ljubljane. — **Iz deželnega odbora.** Deželni zbor kranjski je v XII. seji dne 20 novembra 1890. l. na podstavi § 23. zakona z dne 28. julija 1889. leta dež. zak. štev. 17, sklenil, da je sedanjo občinsko cesto iz Mengiša od deželne ceste Trzin-Kamnik do okrajne ceste Jarše Duplica, katera se nahaja v katastralnih občinah Mengiš in Preserje, uvrstiti med okrajne ceste.

Ta sklep objavil je deželni odbor v deželnem zakoniku za l. 1890. pod št. 24, okrajnemu cestnemu odboru pa naročil, da pripravi to cesto v tak stan, kakoršna mora biti po določilih cestnega zakona z dne 28. julija 1889, dež. zak. št. 17.

C. kr. ministerstvo za deželno brambo je dogovorno s c. in kr. državnim vojnskim ministerstvom povračilo, katero mora vojaški ečar v dobi od 1. januvarija do zadnjega decembra 1891. l. plačevati za opoludansko hrano, ki jo je stanodajalec dolžan dajati vojakom na prehodu od oficirskega namestnika doli, na Kranjskem določilo vsaki porciji, in sicer: Za mesto Ljubljano z 21 krajcarji in za ostale pohodne postaje s 17 in $^1/_2$ kr.

Njegovo c. in kr. apostolsko Veličanstvo je z najvišjim odločilom z dne 29. decembra 1890. l. potrdilo sklep

deželnega zbora z dne 24. novembra 1890. po katerem je za leto 1891. pobirati na Kranjskem sledeče priklade in sicer:

1.) 40% priklado na užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa;

2.) sledeče naklade:

a) od porabljenih likerjev in vseh poslajenih opojnih tekočin brez razločka na stopinje alkoholovine, od hektolitra po 6 gld.;

b) od vseh porabljenih žganih opojnih tekočin po stopinjah 100delnega alkoholometra za vsako hektolitersko stopinjo 18 kr.;

3.) 28 % priklado na vso predpisano svoto vseh neposrednjih davkov z vsemi državnimi prikladami.

Deželni odbor dovolil je v seji dne 9. januvarija 1891. l. sledeče podpore; in sicer:

Za pogorelce: v Kleniku, občina Št. Peter na Notranjskem, 450 gld.; v Bojancih, občina Adlešiče, 300 gld.; v Babnigorici, občina Dobrunje, 250 gld.; v Bučah, občina Šmartno pri Tuhinju, 150 gld.; v Spodnjih Dolnah, občina Sorica, 800 gld.; v Nadlesku, občina Staritrg pri Ložu 600 gld.

Za potoči poškodovane: v občini Kilovče 250 gld.; v vaseh Zapotnica, sv. Florijan, Breznica, Gaberk, Gabrovo, Log in Brode, ki spadajo k občini Škofja Loka, 200 gld.; v vaseh Gojzd, Malopolje, Križnagora in Zagoliče, občina Col pri Vipavi 300 gld.;

Za posamezne po različnih uimah poškodovane znesek 420 gld. Deželni odbor je imenoval za člana okrajnega cestnega odbora Vrhniškega: Janeza Dolinarja, župana pri sv. Joštu in Matijo Šušteršiča, župana v Horjulu, za člana okrajnega cestnega odbora Litijskega pa: Luko Svetca, c. kr. notarja v Litiji iz Alojzija Prašnikarja, grajščaka v Galeneku.

Deželni zbor Kranjski je v svojem zadnjem zasedanji deželnemu odboru naročil, da pri šolskih oblastvih dela na to, da se na slovenskih vzporednih razredih za grščino uvede slovenski učni jezik in polagoma tudi na višjih razredih gimnazije v Ljubljani in Novomestu za slovenske učence vpelje slovenski učni jezik. Zajedno je bil deželni odbor pooblaščen, da založnikom potrebnih učnih knjig za 5., 6., 7. in 8. razred slovenskih ljudskih, oziroma meščanskih šol, potem obrtnih ljudskih nadaljevalnih in srednjih šol dovoljenje primerne podpore.

Da se določi, katere knjige naj bi se izdajale, kdo jih naj spisuje in kdo zalaga, sklical je deželni odbor enketo na 7. dan januvarija t. l., katere so se razen gospoda dr. Jožefa Vošnjaka, kot poročevalca v deželnem odboru, udeležili še sledeči gospodje: J. Šuman, c. kr. deželni šolski nadzornik, A. Senekovič, gimnazijski ravnatelj, Fr. Wiesthaler gimnazijski ravnatelj, Fr. Levec, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik, Fr. Orožen, c. kr. profesor na učiteljišči, S. Rutar, c. kr. profesor, J. Šubic, vodja c. kr. strokovnih šol, J. Tomšič, c. kr. vadniški učitelj, A. Žumer, nadučitelj in vodja, J. Bele in A. Funtek, mestna učitelja.

Pri enketi je bilo sklenjeno, da se izdado: Berilo za 5. in 6. razred v dveh delih, potem za 7. in 8. razred z navodilom o pesništvu in slovstvu kot 3 del, peta računica za 8razredne šole, zemljepis v treh delih, naravopisje, naravoslovje, obrtno spisje in slovensko berilo za realke in pripravnice.

— **Zaznamek** dne 2. januvarija 1891. leta izžrebanih obveznic 4 % deželnega kranjskega posojila, kateri glavinski zneski se bodo dne 1. julija 1891 v imenski vrednosti izplačali:

à 10.000 gld. . . . . št. 33,
à 5.000 gld. . . . . št. 15,
à 1.000 gld. št. 7, 53, 127, 143, 196, 477, 568, 1069, 1100, 1101, 1223, 1244, 1275, 1396, 1453, 1509, 1628, 1645, 1687, 1840, 1848, 1891, 1939, 2092, 2163.
à 100 gld. št. 137, 235, 359, 362, 451, 453, 603, 607, 608, 674, 694, 714, 836, 842, 871, 992, 1054, 1064, 1102, 1103, 1305, 1326, 1381, 1474, 1509, 1571, 1658, 1758, 1798, 1832, 1875. 1968, 1985, 2065, 2164, 2272, 2274, 2284, 2372, 2425, 2426, 2533, 2544, 2553, 2596, 2645, 2646, 2701, 2721, 2736, 2756, 2827, 2865, 2921. 2932, 2977.

Navedene obveznice izžrebane z glavinskimi zneski v imenski vrednosti bode kranjska deželna blagajnica v Ljubljani izplačevala omenjenega dne, držaje se veljavnih predpisov. Dalje se še omenja, da se bodo izžrebane obveznice, kakor tudi kuponi, tri mesece pred zapadlim rokom izplačevale proti 4 % eskomptni pristojbini.

— **Izkaz** o izžrebanih in do sedaj še ne izplačanih obveznic 4 % kranjskega deželnega posojila.

à 100 gld.	št. 341, 348, 378, 395, 710, 712	600 gld.
à 1000 „	„ 593, 715	2000 „
	skupaj . .	2600 gld.

Izkaz o izžrebanih in še ne izplačanih kranjskih zemljiško odvezno obligacij po 50 gld. št. 328, po 100 gld. št. 137, 828, 1800, 1891, 1892, 2271, 2523, 3071; po 500 gld. št. 655; po 1000 gld. št. 1267, 2642. Lit. A. št. 781 za 70 gld., lit. A. št. 1138 za 200 gld., lit. A. št. 1157 za 230 gld., lit. A. št. 1194 za 260 gld., lit. A. št. 1853 za 110 gld.

— **C. kr. glavno ravnateljstvo avstrijskih državnih železnic** je opozorilo trgovsko in obrtniško zbornico na I. dodatek k tarifam in tarifnim določbam za vožnjo ljudi in prtljage. Posebno važen je odstavek, ki določuje znižane takse za prtljago. Od vzorčnih kovčegov plačajo tisti trgovski potovalci, kateri se izkažejo z izkaznico, na kateri je zapisano potovalčevo ime in njegova firma, potem koliko ima kovčegov in kaj je v njih in ki je podpisana od potovalca in potrjena od trgovske in obrtniške zbornice, za vsakih 10 kilo in za vsak kilometer s kolkom vred 1 desetinko krajcarja. Te izkaznice

veljajo 1 leto, in pokazati jih mora potovalec, kadar oddaje prtljago, z voznim listkom vred, in ako zahtevajo mora tudi podpisati svoje ime. Železnica sme tudi pregledati, kaj je v kovčegu. Vzorci morajo biti očitni. Tovorci (koli), v katerih so prodajne reči ali kaka druga prtljaga, so izključeni od znižanih taks, zato jih je pri oddaji posebe povedati (deklarirati). Na vsakem vzorčnem kovčegu mora biti razločno in trpežno zabeleženo ime firme, po katere naročila potovalec potuje. Potovalec se mora voziti s tistim vlakom, za katerega je oddal svoje vzorčne kovčege. Kadar se pripelje na postajo kamor se je bil namenil, mora v eni uri pokazati izkaznico, da prejme prtljago, ali pa naj si da na recepisu potrditi, da je res pokazal izkaznico, drugače bode moral doplačati, kolikor je razločka med normalno in znižano takso. Kdor se pregreši kakor koli zoper te določbe, izgubi za vedno pravico do teh znižanih taks.

— **Zlato rožo ali vrtnico** bode letos, kakor smo uže sporočili, najbrže dobila naša cesarica. Ta dragocenost stane 10.000 frankov. Roža je na vejici in stoji v posodi od pozlačenega srebra, ki ima ob straneh papeževa znamenja in napis. Darilo pa pomeni tole: Zlato kaže vsemogočnost, svit in krasota ostalih kovin svetlobo nebeške modrosti. Roža se jako slovesno blagoslovi. Sveti oče, oblečen v mašniško oblačilo, čita blagoslovno molitev iz knjige, ki mu jo drži škof, druga dva škofa pa svetita. Prvi papeževi dostojanstveniki stoje okoli papeža. Papežev kamornik da kleče papežu rožo. Sveti oče sedaj pomoli in poškropi rožo z blagoslovljeno vodo, in z balzamom. Enako slovesno se tudi izroči darilo. Eden kardinal govori prejemnici besede: „Sprejmi iz rok naših rožo, ki ti jo izročamo po posebnem naročilu svetega očeta. Ta cvetica naj ti kaže veselje vojskujoče in zmagovalne cerkve, ker roža, kraljica cvetic, je znamenje večnega slave venca.“ Kadar prejme rožo kaka cesarica ali kraljica, izreče kardinal še te besede: Vaše veličanstvo naj izvoli sprejeti to darilo in ž njim božjo milost, katere prosi sveti oče za Vaše veličanstvo gospoda vseh veka vekov.“ Visoka gospa poljubi potem rožo, in kardinal naznani pričujočim papežev glavni odpustek za vse ude njih obitelji.

— **Telefonske kape.** Kakor smo brali v italijanskih listih, uvedlo bode tamošnje vojno ministerstvo pri vojaških vajah telefonske kape (berretto teleforico). Pri stranicah takih kap, ki bodo priležne ušesom, prirejen bode telefonski aparat. Rabile se bodo take kape posebno za artilerijo, katera bode dobivala povelja od glavnega poveljništva po telefonski žici. Ne bode tedaj treba po tem takem dirjati ordinančnim oficirjem sem ter tja, kakor je to doslej moralo biti.

— **V Ljubljani** so našteli z vojaštvam vred okoli 30.000 ljudi.

— **Nesreča.** V soboto po noči je mej Poljčanami in Ponikvo zašla lokomotiva s snežnim plugom v poštni vlak in se, po koga krivdi ni znano, tako zaletela v tega, da je zadnja dva vagona pokončala. Teško poškodvan je ženijski nadporočnik Maly iz Kranja, štirji drugi pa malo.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Dosedanji dvorni svetovalec pri c. kr. deželni vladi v Črnovicah, bivši c. kr. okrajni glavar v Logatcu in zet našega deželnega predsednika, grof Anton Pace imenovan je deželnim predsednikom za Bukovino. Grof Pace zavzimal se je povsod, kjer je služboval, za interese prebivalstva in se je vsled tega ohranil na Kranjskem v dobrem spominu. Preverjeni smo, da bode tem svojim načelom zvest ostal in Bukovinska sme se veseliti, da je dobila na čelo vlade tako značajnega, delavnega in za blagor prebivalstva vnetega predsednika.

Njegovo veličanstvo presvitli cesar podelil je premilostivo velezasluženemu prvoboritelju v Tržaški okolici, državnemu in deželnemu poslancu in Tržaškemu mestnemu svetovalcu, gospodu Ivanu Nabergoju, vitežki križec Franc-Josipovega reda.

Pravosodni minister je prestavil naslednje notarje: gosp. Ivana Plantana iz Radovljice v Ljubljano, gosp. Alfreda Rudescha iz Ilirske Bistrice v Radovljico in gosp. Ivana Rachnéta iz Senožeč v Ilirsko Bistrico.

„Indenpendance Belge“ razglasila je, da obstoji avstro-angleška tajna pogodba, po kateri bi si Avstrija prisvojila Solun in podpirala angleško politiko v Turčiji, na Armenskem in v Egiptu. „Fremdenblatt“, ki dobiva svoje vesti iz ministerstva za vnanje stvari, zanikava to, in se čudi, da se taka šala more vtihotapiti v resen list.

Zagreb. — Kardinal Mihajlovič je nevarno zbolel, danes mu je pa odleglo, podaril je 103.000 gld. od teh 35.000 gld. podpornemu zakladu za duhovnike pastirje, 20.000 gld. zakladu onemoglih duhovnikov, 20.000 gld. za stolno cerkev in 28.000 gld. raznim dobrodelnim bogočastnim zavodom.

Dalmacija. — Na smrt bolan je dr. Bajamonti, vodja avtonomistične italijanske stranke in zagrizen nasprotnik Hrvatov v Dalmaciji.

Iz Carigrada. — Rusko konzulsko oblastvo je v Carigradu zasačilo in prijelo nekega glasovitega zločinca Luckega, ruskega državljana, ki ga je ruska policija zaradi prav navadnih hudodelstev zasledovala. Ruski konzulat se je le poslužil svoje priznane pravice, naznanil pa je tudi uže prej lokalni policiji svojo namero. Ravno zaradi tega je bil neopravičen krik in vik turške vlade in Rusom sovražnih časopisov. Rusi niso nikakor pregrešili se zoper mejnarodno pravo, kakor bi bili radi videli škodoželjni slovanski nasprotniki. — Razpor med patrijarhom in porto ni še poravnan.

Portugalska. — Razprave med Portagalci in Angleži zaradi določitve obojih interesov v Afriki, bodo kmalu pri kraji, in sicer v zadovoljstvo obeh držav. Dogovor pride, predno ga podpišejo, še v zbornico Portugalsko.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.